

Izvorni znanstveni rad
UDK 94(410=163.42)“15”
Primljeno: 18.10.2006.

SLIČICE IZ ŽIVOTA DUBROVAČKIH TRGOVACA U LONDONU U VRIJEME KRALJA HENRYJA VIII.

VESELIN KOSTIĆ

SAŽETAK: U prvoj polovici 16. stoljeća u Londonu je živjela prilično brojna kolonija dubrovačkih trgovaca. Njihovu poslovnu djelatnost moguće je u znatnoj mjeri rekonstruirati na temelju sačuvanih notarskih i carinskih dokumenata, ali o drugim aspektima njihova života ima malo sačuvanih podataka. U članku se prikazuju tri slučaja iz kojih saznajemo ponešto i o njihovu privatnom životu.

U vrijeme vladavine kralja Henrika VIII. (1509-1547) došlo je do naglog razvoja dubrovačko-engleskih ekonomskih veza, pa je u glavnome gradu Engleske nikla prilično brojna kolonija Dubrovčana. Njeni pripadnici uglavnom su bili ljudi koji su imali stalno trgovačko sjedište u engleskoj metropoli ili oni koji su rukovodili engleskim ogrankom trgovačkih društava sa sjedištem u Dubrovniku, a među njima je bilo i dosta mlađih ljudi koji su se učili trgovini kod starijih zemljaka s već razvijenom poslovnom mrežom u Londonu i drugim središtima. Ti su se trgovci uglavnom bavili izvozom engleskih vunениh tkanina, tada na glasu i u velikoj potražnji na Balkanu i na drugim dubrovačkim istočnim tržištima, a u Englesku su uvozili kretska vina i, u manjoj mjeri, proizvode talijanskih manufakturnih središta. Koloniju su povremeno uvećavali dubrovački pomorci, koji su na svojim velikim brodovima (u Engleskoj zvanima *argosies*, po *Ragusa*) dovozili u engleske luke London, Margate i Southampton robu iz istočnog Sredozemlja i krali engleske proizvode.¹

¹ Podrobni prikaz položaja i djelatnosti dubrovačkih trgovaca u Londonu, organizacije njihova poslovanja i robe kojom su trgovali u ovo vrijeme dat je u: Veselin Kostić, *Dubrovnik i Engleska 1300-1650*. Beograd: SANU, 1975: 97-227 (odjeljak “Trgovci i kapetani”).

**Veselin Kostic, profesor je u mirovni Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
Adresa: Zarak 48, 51523 Baška, Otok Krk. E-mail: nevenka.kostic@ri.htnet.hr**

O tim Dubrovčanima u dalekoj Engleskoj nema mnogo podataka. Ono što možemo najpotpunije saznati iz sačuvanih dokumenata jesu njihove poslovne djelatnosti, jer su o njima ostali tragovi ili u dubrovačkom notarijatu ili u engleskim carinskim popisima i lučkim knjigama. O tome što su drugo radili, s kim su se družili, kako su provodili slobodno vrijeme, ne znamo gotovo ništa. "Zbog prirode sačuvanih dokumenata", kaže jedan stručnjak za englesku povijest ovog razdoblja, "čovjek koji nije imao svađa nema ni svoje povijesti".² I zaista, oskudno svjetlo što pada na njihov privatni život najviše potječe iz trenutaka kada su se pojavljivali u engleskim sudnicama kao tužitelji ili tuženi. U tim rijetkim slučajevima saznajemo ponešto o njihovim prijateljima i neprijateljima, karakternim osobinama, stavu prema toj stranoj zemlji u kojoj su se obreli, interesima izvan trgovačke, bankarske ili pomorske sfere, pa i o njihovim ljubavnim pustolovinama.

Tih je pustolovina bilo, jer su dubrovački trgovci u Englesku dolazili bez obitelji, ili su bili neoženjeni, pa nije neobično da ponešto saznajemo i o njihovim vezama s Engleskinjama. Engleski pjesnik John Skelton (oko 1460-1529) spominje konkubine stranih trgovaca koje stanuju u Ulici Fenchurch.³ Ta se ulica nalazi u okolini londonskog Towera, u gradskoj četvrti u kojoj je živjela i većina Dubrovčana koji su poslovali u Engleskoj.⁴ U testamentima nekih od njih nalazimo zavještenja osobama koje su mogle biti njihove nevjenčane žene ili izvanbračna djeca. Luka Lukarević, jedan od najuglednijih dubrovačkih trgovaca u Londonu u razdoblju od 1519. do 1534. godine, imao je s jednom Engleskinjom izvanbračnu kćerku, koja se kasnije udala u Londonu.⁵ Ivan Vuković, Dubrovčanin koji je poslova u Londonu nešto poslije ovog perioda, u svome testamentu izričito spominje sina Johna, kojega je imao u Engleskoj sa izvjesnom "Mistress B."⁶ Drugi su imali manje stalne veze i upuštali su se u razne pustolovine s mladim Engleskinjama, zbog čega su ponekad dospijevali u neočekivane situacije, postajali žrtvama ucjena, bivali

² J.A. Williamson, *The Tudor Age*. London, 1953: 213.

³ John Skelton, »Against Garnesche.«, u: *Complete Poems* (ur. Philip Hendrson). London, 1966: 160.

⁴ Plan starog Londona s označenim ulicama u kojima su živjeli dubrovački trgovci dat je u: V. Kostić, *Dubrovnik i Engleska*: ilustracija 35.

⁵ *Testamenta de Notaria* (dalje: *Test. Not.*) ser. 10, sv. 37, f. 197-198' (Državni arhiv u Dubrovniku, dalje: DAD).

⁶ Vukovićev testament, sačinjen u Addingtonu na engleskome jeziku 25. novembra 1603. godine (*Register of Wills Proved in the Prerogative Court of Canterbury*, 7 Harte), objavljen je u: V. Kostić, *Dubrovnik i Engleska*: prilog 27.

uvlačeni u sudske sporove sa svojim domaćinima ili čak bili izloženi pogibelji. Ovdje ćemo se upoznati s nekoliko epizoda koje ilustriraju upravo te vidove života pripadnika dubrovačke trgovačke kolonije u Londonu u vrijeme vladavine kralja Henrika VIII.

U prvoj se kao stvarna ili navodna žrtva javlja mladi dubrovački vlastelin Frano Džonov Gradić. On je došao u Englesku oko 1525. i tijekom sljedećih petnaestak godina nalazimo ga kao jednog od viđenijih, premda ne i najznačajnijih, dubrovačkih trgovaca u Londonu, koji obavlja razne poslove u Londonu, Margateu i Southamptonu za sebe i svoje komitente u Dubrovniku, Veneciji i Flandriji.⁷

Gradićev ugled je, međutim, bio doveden u pitanje kada ga je, oko 1535. godine, John Fuller iz Londona optužio za nasilništvo, otimačinu i brakolomstvo. Tu svoju tužbu Fuller je podnio londonskom gradskom sudu. Gradić je tvrdio da će dokazati da je optužba lažna i smišljena kako bi se od njega iznudilo obeštećenje za nedjela koja je navodno počinio. Ipak, svakako je želio izbjeći da se parnica koju je Fuller pokrenuo vodi pred gradskim sudom i porotom sastavljenom od londonskih građana, jer je, s obzirom da su tih godina mnogi Londonci bili neprijateljski raspoloženi prema stranim trgovcima općenito, sumnjao da bi tužba protiv njega bila nepristrano razmotrena. Stoga se obratio Sudu kancelarije s molbom da taj spor preuzme u svoju nadležnost. Sud kancelarije (*Chancery Court*), nazvan tako zato što je njime predsjedao lord kancelar, razlikovao se od gradskih i drugih nižih sudova po tome što se u svom radu nije ograničavao na striktnu primjenu formalnih zakonskih normi i načela prese-dana, nego je presude donosio rukovodeći se savješću i osjećajem pravičnosti. Taj je sud bio ustanovljen u 15. stoljeću, a u 16. je stjecao sve veći značaj, jer je bio brz, efikasan i razmjerno nepristran, tako da su mu se obraćali mnogi parničari koji su bili nezadovoljni radom ili presudama nižih sudova. Sačuvana je molba koju je Gradić uputio tom sudu,⁸ pa na temelju nje možemo saznati za kakvu je krivnju bio optužen i kako je on prikazao cijeli slučaj.

Gradić kaže da poznaje Johna Fullera i njegovu ženu Elizabeth već godinu dana. Često su ga posjećivali u njegovoj kući, pa su postali i prisni prijatelji.

⁷ *Procurae de Notaria*, ser. 30, sv. 15, f. 191' (DAD); *Diversa Notariae* (dalje: *Div. Not.*), ser. 26, sv. 101, f. 154'-155 (DAD); *Lettere di Levante*, ser. 27.1, sv. 17, f. 150-150' (DAD); *Port Books*, SC5/4/37, (15. septembar 1531) f. 67, 67' (Civic Record Office, Southampton); *Diversa Cancellariae* (dalje: *Div. Canc.*), ser. 25, sv. 121, f. 109 (DAD). Usp. V. Kostić, *Dubrovnik i Engleska*: 217-218, 247-248, 600, 502.

⁸ *Early Chancery Proceedings*, C1/804, f. 23 (Public Record Office, London, dalje: PRO).

Nisu bili imućni, a Gradić je imao razumijevanja za njihov težak materijalni položaj, pa im je uvijek rado pomagao i činio im razne usluge. Međutim, između Johna i Elizabeth došlo je do nesloge zbog njegove grubosti, pa je Elizabeth, plašeći se većih nevolja i smatrajući da je u opasnosti, napustila muža. Na to je on, da bi joj napakostio, pokrenuo pred londonskim sudom parnicu protiv nje, tvrdeći da mu duguje 200 funti. Tako je po nalogu suda Elizabeth bila uhićena, a John se nadao da će i ostati doživotno utamničena, budući da nije bila u mogućnosti platiti potrebnu jamčevinu. Međutim, Gradić i neki drugi njeni prijatelji (koje Dubrovčanin ne imenuje) osigurali su novac za jamčevinu, pa je Elizabeth puštena iz zatvora. Ali John se i dalje ponaša prema njoj tako grubo da je ona u strahu za život i ne usuđuje se vratiti u njihovu kuću. Štoviše, John je, ljut što Gradić pomaže Elizabeth u njevoj nevolji, i protiv njega podnio tužbu londonskome sudu. U njoj tvrdi da je Gradić 8. veljače 1534. godine upao, naoružan “mačem i bodežima”, u njegovu kuću, napao njegovu ženu i nasilno je odveo, ponijevši sa sobom i neke Fullerove dragocjenosti, između ostalog “ženski vuneni ogrtač podstavljen turskim sateonom, sedam zlatnih prstenova ukrašenih dragim kamenjem..., tri stolnjaka od lanenog platna..., tri ručnika, nekoliko posuda od legure kositra i olova i jedan pehar od pozlaćenog srebra”. Time je Gradić oštetiio Fullera, kako ovaj navodi u svojoj tužbi, za stvari u vrijednosti od 40 funti.

Osporavajući te navode, Gradić tvrdi da Fuller u životu nije posjedovao stvari vrijedne ni trećinu tog iznosa, i objašnjava da on s tim stvarima nema nikakve veze, ali da su neke od njih kod Elizabeth, što ona ne krije i spremna je priznati kad god se to od nje zatraži, pod uvjetom da joj se osigura dolazak bez straha od uhićenja. Usprkos tome, Fuller uporno zahtijeva da se Gradić što prije izvede pred sud i nepravedno osudi. A suđenje u vezi s tom optužbom bilo bi vrlo opasno za Gradića ne samo zato što se Elizabeth ne bi usudila osobno pojaviti na sudu i reći istinu, nego i zato što bi to njega iznijelo na loš glas, pa bi mu, budući da je stranac i da se bavi trgovinom, nanijelo velike štete i narušilo poslovni ugled. Gradić stoga moli lorda kancelara da londonskim sudskim vlastima izda nalog neka parnicu prenesu u Sud kancelarije, kako bi se provjerile sve okolnosti u vezi s njom i donijela pravedna presuda.

Nije nam poznato je li i kakvu je odluku Sud kancelarije donio u ovome sporu. Od svih dokumenata u vezi s njim sačuvan je samo ovaj Gradićev podnesak, tako da nema svjedočanstava o tome kakvi su bili dokazi ili argumenti koje je Fuller iznio protiv njega. Sudeći, međutim, i po onome što sam Gradić kaže, ne bi se reklo da je on bio potpuno nevin u toj stvari. No, bez

obzira na to kako je spor okončan, Gradićev ugled, izgleda, nije bio bitno ili trajno narušen, jer ga i sljedećih nekoliko godina srećemo kao izvoznika i uvoznika u engleskoj prijestolnici.⁹

Više živopisnih detalja sačuvano je u dokumentima povezanim s jednom drugom parnicom vođenom pred Sudom kancelarije desetak godina kasnije. Bio je to spor između dubrovačkog trgovca Gabra Marinova Pucića i londonskog obrtnika Thomasa Roydona. Roydon je imao kuću i dućan u Lombardijskoj ulici blizu londonskog Towera, a Pucić je stanovao u jednoj od manjih susjednih ulica. Dubrovčanin je u Londonu boravio od oko 1543. godine¹⁰ i njih su se dvojica duže vremena poznavali. Prijateljstvo je, međutim, prekinuto kada je Englez optužio Pucića kod londonskih gradskih vlasti da mu je zaveo ženu i prisvojio neke njegove stvari. Tako su se i Pucić i Roydonova žena Ana našli u londonskom zatvoru. Pucić se tada, poput Gradića, obratio Sudu kancelarije s molbom da preuzme njegov slučaj i u toj molbi izložio svoju verziju događaja.¹¹

Roydon je bio stručnjak za izradu posuda od legure kositra i olova, što je bio proizvod koji je imao veliku ulogu u izvozu dubrovačkih trgovaca u Londonu, a njegova se žena bavila švenjem. Pucić je često prolazio Lombardijskom ulicom, koja je bila košnica međunarodne trgovine i bankarstva u Londonu, i Roydonova žena Ana jednom mu je prilikom ponudila svoje usluge ako mu treba nešto sašiti. On joj je donio materijal da mu sašije nekoliko košulja i maramica. Poslije toga više je puta navraćao u njezin dućan da se raspita jesu li naručene stvari gotove i da vidi kako napreduju. A Ana bi ga u takvim prilikama zamolila da uđe u kuću kako prolaznici ne bi zagledali stvari koje mu pokazuje na tezgji. Tako bi on ušao u Roydonovu kuću, često i na poziv samoga Roydona, pa je mnogo puta tamo sjedio i ćaskao uz piće s njime i njegovom ženom. Pritom se često dešavalo da Roydon izađe po nekom poslu i ostavi u kući Dubrovčanina sa ženom. Kada su košulje bile gotove, Pucić je platio za šivanje koliko je Ana tražila. A onda su počele njegove nevolje. Roydon je u dogovoru sa ženom i nekim susjedima, smislio plan da iznudi novac od njega, pa je jedne večeri oko devet ili deset sati poslao sluškinju njegovoj kući da ga u njegovu i ženino ime zamoli neka dođe k njima. Kada je sluškinja

⁹ *Port Books*, SC5/4/38 (28. jul 1535); *High Court of Admiralty*, 3/2, f. 189' (PRO); *Exchequer. The King's Remembrancer, Customs Accounts*, E 122/82/8 *passim* (PRO).

¹⁰ *Div. Canc.* sv. 132, f. 132-132'; *Div. Not.* sv. 109, f. 209.

¹¹ *Early Chancery Proceedings*, C1/1051, f. 40. Dokument je veoma oštećen u gornjem desnom kutu.

došla kod Pucića, on je bio u društvu nekoliko uvažanih trgovaca koji su ga, videći da se premišlja hoće li se odazvati pozivu, nagovarali neka svakako ode. Tako je on pošao sa sluškinjom do Roydonove kuće. Vrata mu je otvorila Ana i pozvala ga da uđe k njoj i njezinu mužu, na što je Pucić, ništa ne sumnjajući, ušao potpuno nenaoružan u kuću. Tek što su se vrata za njim zatvorila, iz prikrajka je iskočio Roydon i prijeteći ga upitao što traži u njegovoj kući u to doba noći. Stao je vikati kako zna da mu je Dubrovčanin već više puta obeščastio ženu i povrijedio ugled njegove kuće, te da će zbog toga platiti prije nego što ode. Uto se pojavio starješina gradske straže s nekolicinom drugih ljudi, namjerno dovedenih u tu svrhu, i zatražio da Pucić objasni zbog čega je ovdje. I prije nego što je ovaj mogao doći do riječi i izložiti kako se tu našao, oni su rekli da nema potrebe i da vrlo dobro znaju u čemu je stvar. A onda je Roydon otvoreno rekao: "Gospodo, vidite da nije pristao sada dati novac za obeštećenje, molim vas sprovedite ga u zatvor." Tako je Pucić, na nalog nadležnog gradskog odbornika, odveden u lokalni zatvor, gdje je ostao cijelu noć. Sljedećeg jutra, Roydonovi su susjedi izjavili pred odbornikom da je Ana žena prilično laka morala, što ova na saslušanju nije porekla, pravdajući se da je primorana na takvo ponašanje jer ju njen muž nije kadar izdržavati i rekla je da će tražiti razvod. Odbornik je tada shvatio da je cijela stvar bila zamišljena kako bi se Pucića oklevetalo, pa ga je pustio iz zatvora.

Roydon, međutim, nije odustao, nego je protiv Pucića uložio formalnu tužbu gradskome sudu, tako da je ovaj morao položiti jamčevinu kako bi ostao na slobodi dok se vodi spor. U tužbi je Roydon tvrdio da je Pucić te noći i u nekoliko ranijih prilika naoružan provalio u njegovu kuću i obeščastio mu ženu. Stoga je postavio zahtjev da mu Dubrovčanin isplati obeštećenje u iznosu od sto funti - što je u ono vrijeme bila vrlo visoka svota, otprilike onoliko koliko je jedan obrtnik mogao zaraditi u četiri do pet godina.

Pucić dalje navodi da je prisiljen obratiti se Sudu kancelarije, jer se kao stranac ne usuđuje dočekati rješavanje spora pred gradskim sudom. Pred tim će sudom o njegovoj krivici ili nevinosti odlučivati porota od dvanaest ljudi iz Londona, a Roydon će udesiti da među porotnicima budu njegovi prijatelji i ljudi koje on odabere. Već se hvali, kaže dalje Pucić u svojoj molbi, a o tome govore i mnogi njegovi susjedi, da će se porota postarati da mu "prisjedne slatki zalogaj" i natjerati ga da plati koliko još nitko nije platio za takav prekršaj, jer će se svi članovi porote složiti s odlukom za koju se budu zalagali njegovi prijatelji, a ako ne budu htjeli, Roydonove će ih pristaše na to prisiliti stalnim odugovlačenjem.

Osim toga, nastavlja Pucić, rečena mu se Ana tijekom prethodna tri mjeseca često žalila da njen muž sav novac do kojega može doći troši na bludnice i kocku, te da ga nikako ne može od toga odvratiti. Osim toga, oduzima joj i sve što ona zaradi švenjem, pa je čak založio i neku njenu odjeću. Stoga je ona u nekoliko navrata molila Pucića da joj uzajmi novac da otkupi svoje stvari, tvrdeći da će nastojati da ona i muž ubuduće žive časno. U želji da joj pomogne, Pucić joj je proteklih mjeseci pozajmio ukupno preko pet funti, ali je poslije uvidio da se ona samo pretvara kako bi mu izmamila novac, pa joj više ništa nije davao. Kada su Roydon i njegova žena shvatili da više ne mogu na taj način izvlačiti novac od njega, skovali su plan da ga namame u svoju kuću, optuže pred svjedocima i tako iznude obeštećenje od njega. Na kraju Pucić moli lorda kancelara da, imajući sve to u vidu, preuzme njegov slučaj, a Roydonu zabrani dalje vođenje spora pred londonskim sudom.

Procedura u Sudu kancelarije bila je takva da je molitelj trebao podnijeti obrazloženu pismenu žalbu i molbu za preuzimanje spora, a zatim bi se od druge strane tražio pismeni odgovor na sve točke navedene u žalbi. Na taj je odgovor podnositelj žalbe mogao dati prigovor, pa su na taj način stranke puštane da se međusobno pobijaju dok sasvim ne iscrpe argumente i tek nakon toga je sud te podneske koristio u sljedećoj fazi, koja se sastojala od pribavljanja dokaza.

U slučaju spora između Frana Gradića i Johna Fullera, koji je ovdje prvi prikazan, nije sačuvano ništa osim Gradićeve žalbe, tako da nam je poznato samo njegovo viđenje cijelog slučaja. U sačuvanim spisima o Pucićevu sporu, međutim, smjenjuju se žalbe, odgovori i utuci, tako da dobivamo jasniju sliku o tome kakve je probleme sud imao u utvrđivanju istine.

U odgovoru na Dubrovčaninovu žalbu,¹² Roydon izjavljuje da je ono što Pucić tvrdi toliko netočno i smišljeno da ga okleveta da i ne vidi zbog čega se od njega očekuje ikakav odgovor. Ipak, da bi se znalo koliko Pucić zaslužuje osudu, izjavljuje da je vladanje njegove žene Ane bilo čestito i da je uvijek bila na dobrom glasu među svim susjedima sve dok je Pucić, odavno poznat kao poročna osoba, nije tijekom svojih čestih posjeta zaveo i naveo da zadovolji njegovu požudu. Tako je on dugo vremena iskorištavao Anu a da Roydon nije ništa slutio i nanio mu veliku sramotu i štetu, što je dobro znano ljudima koji žive u njihovu susjedstvu. Pucić lažno tvrdi da su on i njegova žena jedne

¹² “Thanswere of Thomas Roydon to the byll of Complaynt of Gabryell de Poza” (*Early Chancery Proceedings*, C1/1051, f. 41).

večeri poslali služavku da ga pozove kod njih. Roydon je zapravo, na savjet svojih susjeda, toga dana pustio glas da odlazi na neko vrijeme na put, a namjera mu je bila da se s nekoliko svjedoka sakrije i uhvati Pucića u noćnoj posjeti njegovoj ženi kako bi se jasno pokazalo njihovo preljubništvo. Prve se noći Pucić nije usudio doći, jer je spazio da pred Roydonovom kućom leži neki siromašak koji bi ga vidio kako ulazi, ali je sljedeće noći došao oko jedanaest sati, a Ana ga je uvela u kuću na stražnja vrata. Uto su se pojavili Roydon, starješina gradske straže i nekolicina svjedoka i zatekli ih zajedno. Stražari su uhitili oboje, a kada su pušteni iz zatvora, Pucić je odveo Anu, koja je prethodno uzela neke Roydonove stvari, i poslije toga je stalno izdržavao. To su, završava Roydon, pravi razlozi zbog kojih je londonskom gradskome sudu podnio tužbu protiv Pucića, a sve drugo što ovaj tvrdi u svojoj žalbi čista je laž.

Poslije toga bio je red na Puciću da se očituje na Roydonov odgovor.¹³ Razumljivo je da Englez ne vidi zašto bi se od njega tražio neki odgovor, napisao je on, jer, kao što se vidi, on i ne može pružiti zadovoljavajući odgovor. Ali ni Pucić sa svoje strane ne vidi zašto bi odgovarao na ono što je Roydon napisao, jer je sve lažno, neodređeno i bez pravne osnove. Ipak, želi ponovo naglasiti da je Roydon, želeći na prijevaru od njega izvući novac i druge stvari od vrijednosti, u dogovoru sa ženom i nekim drugim ljudima zaista poslao služavku po njega i da je zapravo na Roydonov izričiti poziv došao u njegovu kuću one noći kada je uhićen. Sve ostalo što je navedeno u Roydonovu dopisu klevetničke su i lažne optužbe.

Na ovaj kratak “odgovor na odgovor” Roydon je napisao jedan još kraći “utuk” (*rejoinder*).¹⁴ Strankama su očito ponestajali argumenti, pa se njegov “utuk” sveo na tvrdnju da je sve što je potpisani rekao u svojim dopisima točno i istinito, a sve što je druga strana navela u svojim podnescima netočno i lažno.

To su svi sačuvani dokumenti iz ovoga spora. Nije nam poznato kako je teklo izvođenje dokaza ili što su rekli predloženi svjedoci, a, kao i u slučaju Frana Gradića, ne znamo ni kakva je presuda konačno donesena.

Za razliku od ovih sporova, čiji nam ishod nije poznat, u jednom drugom slučaju sačuvani nam dokumenti omogućavaju rekonstrukciju cijelog lanca

¹³ “The Replycaciun of Gabryell de Poza to thanswere of Thomas Roydon” (*Early Chancery Proceedings*, C1/1051, f. 42).

¹⁴ “The reioyndre of Thomas Roydon to the replicacion of Gabriell de Poza” (*Early Chancery Proceedings*, C1/1051, f. 43).

dogadaja koji su doveli do mučkog ubojstva jednog mladog Dubrovčanina, u čamcu na Temzi, jedne ljetne noći 1533. godine.

Taj Dubrovčanin bio je Jerko Jakovljević Đurđević i potjecao je iz obitelji koja je godinama bila uključena u dubrovačku trgovinu s Engleskom. Njegov brat Marin boravio je u Londonu od oko 1524. godine i izvezio vunene tkanine i kože. Jerko je došao u Englesku oko 1528. godine, možda da smijeni Marina, kojega posljednji put srećemo u Londonu 1527. godine. Iako vrlo mlad, Jerko je bio vješt i pouzdan poslovni čovjek, pa je za vrlo kratko vrijeme stupio u red najznačajnijih dubrovačkih trgovaca u Londonu. Mnogi trgovci u Dubrovniku povjeravali su mu svoje narudžbe i njegovo poslovanje naglo se razgranavalo. Svojom sposobnošću stekao je ugled i izvan kruga Dubrovčana, pa je ubrzo uspostavio brojne veze s trgovačkim i tranzitnim središtima u Flandriji i srednjoj Evropi.¹⁵

O tome kako bi se dalje razvijali Jerkovi poslovi u Engleskoj možemo samo nagađati, jer je njegova djelatnost bila iznenada prekinuta. U ljeto 1533. godine Johann Wolf, pripadnik njemačke trgovačke kolonije u Londonu, skovao je s trojicom Engleza iz Westminstera plan da ubiju Jerka i njegova prijatelja, mladog njemačkog trgovca Karla Bencha, s kojim je Jerko stanovao u Londonu. Na nagovor te četvorice, Wolfova žena Alisa, inače Engleskinja, pozvala je Jerka i Karla u jednu kuću na Temzi između Londona i Westminstera, koji je tada bio zaseban grad. Mladići su došli jer su Alisu poznavali od ranije. Bili su zajedno cijelo popodne, a kada su se htjeli vratiti u London, ona ih je stala nagovarati da ostanu dok ne padne mrak, pa će onda i ona doći u njihov stan i s njima provesti noć. Jerko i njegov drug prihvatili su prijedlog. Kada se potpuno smračilo, Alisa ih je odvela do čamca kojim su se trebali prevesti niz rijeku do Londona. Čamac je izgledao sasvim obično, kao i drugi najamni čamci koji su u to vreme bili korišteni za promet po Temzi. U njemu su bila dva veslača. U pokrivenom zadnjem dijelu, međutim, krio se Alisin muž Johann Wolf, dok su ljudi u ruhu najamnih veslača bili preodjeveni Wolfovi ortaci iz Westminstera.

Ne sumnjajući ništa, dva su prijatelja ušla u čamac s Alisom, a veslači su se otisnuli od obale i zaveslali niz tamnu rijeku. Kada su prešli jedan dio puta i zaplovili uz rjeđe naseljene dijelove obale, Wolf je iskočio iz svoga skorovišta i zadao tri udarca mačem Benchu, koji mu je bio okrenut leđjima. Prvim ga je udarcem pogodio u srce i Jerkov je prijatelj za nekoliko trenutaka

¹⁵ Usp. V. Kostić, *Dubrovnik i Engleska*: 221-222.

izdahnuo. Zatim su Wolf i lažni veslači nasrnuli na Jerka. Ovaj se dugo branio, njegovi su ga napadači na nekoliko mjesta ranili bodežima, ali borba je bila okončana tek kada su mu jednim udarcem (vjerojatno veslom) slomili vrat. Ubojice su potom pokupile nakit, odjeću i ključeve svojih žrtava, vezali njihove leševe leđa uz leđa, za njih privezali teško kamenje i spustili ih u Temzu. Zatim su s ukradenim ključevima otišli u njihov stan i uzeli novac, drago kamenje i druge dragocjenosti.

Glas o nestanku ove dvojice uzbudio je cijeli London. Povedena je istraga i za svega nekoliko dana saznalo se tko su ubojice. Uhvaćena su dvojica, koji su priznali kako je ubojstvo izvršeno i tko je sve sudjelovao u zločinu. Njih su dvojica odmah pogubljeni, a Parlament je donio posebni akt kojim se svim engleskim organima vlasti naređuje da preostale ubojice, ukoliko ih uhvate, po hitnom postupku pogube, bez uobičajene pravosudne procedure.¹⁶

To je bila sasvim iznimna mjera, ali engleske su vlasti i bile mišljenja da moraju preduzeti nešto iznimno, jer se vijest o ubojstvu dvojice uglednih stranaca u Londonu munjevito pronijela i izvan granica Engleske i izazvala vrlo mučan dojam. Samo deset dana poslije ubojstva na Temzi engleski trgovac iz Antwerpena William Lock pisao je engleskom kancelaru Thomasu Cromwellu da se u tom gradu mnogo govori o mučkom ubojstvu Đurđevića i njegova prijatelja. U svom je pismu Lock preporučivao da se krivci oštro kazne kako bi se stišalo ogorčenje zbog sudbine ove dvojice, koje su svi smatrali “velikim predvodnicima mladih ljudi” i preko kojih su poslovali mnogi trgovci.¹⁷

Đurđevićeva tragedija ipak je bila jedinstvena u povijesti dubrovačko-engleskih odnosa u ovom razdoblju. Čak i slučajeva lošeg postupanja ili neprijateljskog odnosa engleskih domaćina prema Dubrovčanima u njihovoj sredini ima vrlo malo. Nalazimo izraze otvorene mržnje prema Đenovljanima, Mlečanima i drugim stranim trgovcima, ali Dubrovčani se vrlo rijetko spominju u takvim napadima. Londonski su trgovci možda bili zavidni, ali su shvaćali da još nemaju nikakvih stvarnih mogućnosti da zaradu dubrovačkih trgovaca skrenu u svoje džepove. S druge strane, za razliku od talijanskih trgovaca, Dubrovčani nisu uvozili u Englesku provokativno luksuznu robu,

¹⁶ “An Acte concerning the attaynder of John Wolff his wyffe and others”, *Statutes of the Realm*, 28 Henry VIII, c. 34. Gornji prikaz okolnosti Đurđevićeva ubojstva zasnovan je na po-jedinostima navedenima u tom dokumentu. Taj akt Engleskog parlamenta štampan je i u V. Kostić, *Dubrovnik i Engleska*: prilog 18.

¹⁷ *State Papers*, 1, knj. 78, f. 37 (PRO).

kao što su bile talijanske skupocjene tkanine. Najvažnije je ipak bilo to što su oni iz Engleske izvozili gotove vunene tkanine, tako da se nije moglo reći da oduzimaju kruh engleskim obrtnicima, poput Mlečana, Đenovljana ili Firentinaca, koji su otkupljivali najbolju englesku vunu i izvozili je u razvijena talijanska manufakturna središta. Godine 1530. došlo je u Londonu do znatnih izgreda upravo zbog toga što su neki građani napali strane trgovce, optužujući ih da izvozom engleske vune ostavljaju domaće tkalce bez posla. Dubrovčani su, s druge strane, s razlogom mogli tvrditi da svojim izvozom gotovih vunениh tkanina pridonose općoj zaposlenosti u Engleskoj i povećavaju prihode engleske državne blagajne, u koju su u ovom periodu uplaćivali znatne iznose na ime izvozne carine.

SKETCHES FROM THE LIFE OF RAGUSAN MERCHANTS IN LONDON IN THE TIME OF HENRY VIII

VESELIN KOSTIĆ

Summary

The first half of the sixteenth century was a period of great expansion of Ragusan trade with England. As a result, there grew a considerable colony of Ragusan merchants in London, some of whom stayed in England several years or even decades. In spite of that, our knowledge of them is rather one-sided. The nature of the preserved documents is such that we can glean considerable information on their business activities but very little about their private life. The dim light that occasionally falls on that aspect of their lives comes usually from the courtroom, in which they appeared as defendants or plaintiffs in cases not directly related to their commercial affairs.

The article deals with three cases of this kind. The first concerns Frano Gradić (Francisco de Gradi), who was active in London between 1525 and 1540. Around 1535 John Fuller from London accused Gradić that he had seduced his wife and taken some of his property. The case was transferred, at Gradić's request, to the Chancery Court, because the Ragusan did not trust the impartiality of the London Court. The other documents relative to this dispute, apart from Gradić's request, have not been preserved, so that we do not know its outcome. The second case is of a similar character, but contains fuller and more vivid details. It concerns the adulterous love affair between Gabrijel Pucić (Gabriel de Poza), a Ragusan merchant of minor importance, and Anne, the wife of Thomas Roydon, a London pewterer. The guilty couple were surprised during a nightly visit of the Ragusan to the wife of the supposedly absent Roydon, and both were jailed in a London prison. This case too was later transferred to the Chancery Court, before which both parties submitted

their versions of the events in question. Unfortunately, the verdict has not been preserved. The third case concerns the murder of Jerko Đurđević (Heronimo de Georgio), a very successful young Ragusan merchant in London, who was lured by a woman and her accomplices into a boat on the Thames and murdered on a summer night in 1533. The circumstances of his assassination and the measures to be taken for the punishment of the murderers were set out in a special act of the English Parliament.